

Ohje yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista Jämsän kaupungin lukiokoulutuksessa

Ohje perustuu Opetushallituksen 19.9.2022 täsmentämään ohjeeseen lukiokoulutuksen uskonnon ja elämäntiedon opetuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista lukio-
koulutuksessa OPH-3903-2022 koulujen juhliin ja päivänavaukseen liittyvissä asioista.

Suomessa lukiossa on useita perinteisiä juhlia, kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Nämä juhlalat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset päättävät juhlista ja niiden sisällöstä. Yhteisiin juhliin voi sisältyä myös joitakin uskontoon viittaavia elementtejä. Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan tällaiset juhlatraditiot ovat osa suomalaista kulttuuria. Valiokunnan mietinnön mukaisesti juhlaan mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren laulamisen johdosta juhlaa ei voida uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavana tilaisuutena. Perustuslakivaliokunnan mukaan koulun perinteisiin juhliin voi sisältyä muitakin vastaavia sinänsä uskonnollista alkuperää olevia traditioita. (Perustuslakivaliokunnan mietintö 10/2002 vp. ja 2/2014 vp.) Lukion opetuksessa lähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden tasapainoista henkistä, fyysistä ja sosiaalista kasvua sekä edistää elämän, ihmisoikeuksien, kestävän kehityksen, ympäristön ja kulttuurien monimuotoisuuden kunnioittamista [VNA lukiokoulutuksesta (810/2018) 1 §:n 1 mom.]. Nämä tavoitteet tulee olla lähtökohtana myös opetukseen liittyvän suomalaisen juhlaperinnön vaalimisessa ja kehittämisessä.

Lukion juhlalat ovat osa opetusta ja lukion toimintaa, johon opiskelijoiden tulee osallistua. Nuorten lukiokoulutuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Lukion tulee tiedottaa opiskelijoille ja näiden huoltajille oppilaitoksessa järjestettävistä tapahtumista ja niiden sisällöstä. Tarvittaessa opiskelijan kanssa sovitaan opiskelijaa koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos opiskelija ei halua osallistua kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan. Järjestelyt, kuten opiskelijan siirtyminen toiseen tilaan osaksi aikaa, tulee toteuttaa hienotunteisesti ja mahdollisimman vähän huomiota herättävästi. Juhlaan sisältyville yksittäisille uskonnollisille elementeille ei tarvitse järjestää korvaavaa ohjelmaa tai toimintaa.

Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset sisältävät uskonnon harjoittamista. Perustuslain 11 §:n 2 momentin mukaan uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Viimeksi mainitun perusteella opiskelijaa ei voida velvoittaa osallistumaan jumalanpalvelukseen, uskonnolliseen päivänavaukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen tai toimitukseen. Vapaus olla osallistumatta uskonnolliseen tilaisuuteen ja toimitukseen on riippumaton uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä. Näin ollen myöskään tiettyyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvia ei voida velvoittaa osallistumaan asianomaisen uskonnollisen yhdyskunnan tai koulutuksen järjestäjän itse järjestämiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin. Toisaalta perustuslain 11 §:n 2 momentin tarkoituksena ei ole estää muiden positiivista uskonnon harjoittamisen vapautta. Opettajien virkavelvollisuuteen kuuluu valvoa opiskelijoita myös lukion järjestämissä uskonnollisissa tilaisuuksissa. Suosittelavaa kuitenkin on, ettei valvontatehtävään määrätä opettajaa vastoin tämän tahtoa.

Uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten aikana on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vaihtoehtoisia ja mielekästä toimintaa (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Opetushallituksen mielestä lähtökohtana tulee aina olla, että vaihtoehtoisia toimintaa on tarjolla. Vaihtoehtoisen toiminnan tulee olla, uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta, luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin siinä tilaisuudessa, jonka tilalla muuta toimintaa järjestetään. Vaihtoehtoisia tilaisuuksia ei ole välttämätöntä järjestää samankaltaisesti uskonnollisen tilaisuuden kanssa, mutta järjestelyjen tulee olla opiskelijoiden kannalta tasapuolisia.

Lukiossa tulee huolehtia myös siitä, ettei uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisesta tai osallistumatta jättämisestä aiheudu opiskelijalle leimautumista tai muita haitallisia seuraamuksia. Olennaista on, että opiskelijalle jää todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko hän uskonnollista ainesta sisältyviin tilaisuuksiin ja toimituksiin (perustuslakivaliokunta 2/2014 vp). Tilaisuuksien sisällöstä tiedotettaessa riittää yleinen luonnehdinta siitä, mikä tilaisuus on kyseessä ja missä se järjestetään. Tilaisuuden tarkkaa sisältöä ei tarvitse avata ohjelmatasolla, mutta esimerkiksi mahdolliset yhteistyötahot on hyvä mainita.

Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset tulee järjestää erillään muusta toiminnasta, ja ne tulee myös nimetä siten, että opiskelijoille ja huoltajille muodostuu oikea käsitys tilaisuuden tai toimituksen uskonnollisesta luonteesta. Esimerkiksi joulukirkkoa ei tule kutsua lukukauden päättäjäisjuhlaksi tai lukion joulujuhlaksi. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia, että vapaus olla osallistumatta uskonnon harjoittamiseen toteutuu myös käytännössä, esimerkiksi siten, että vaihtoehtoiset tilaisuudet järjestetään fyysisesti erillään. Erityisesti lukion työpäivään sijoittuvia uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia sekä niille vaihtoehtoista toimintaa harkittaessa tulee varmistua siitä, että niihin liittyvät käytännön järjestelyt voidaan toteuttaa siten, ettei opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu vaarannu ja ettei leimautumista aiheudu. Lukiolla on vastuu kaikkien eri toimintoihin osallistuvien opiskelijoiden turvallisuudesta.

Jämsän lukiossa järjestettäviin uskonnollisiin tilaisuuksiin kuuluu mm. kolmen vuoden välein järjestettävä yökirkko. Tilaisuudessa esitetään jouluevankeliumi kuvaelmana ja luettuna. Lisäksi tilaisuudessa esitetään ja lauletaan yhteislauluna perinteisiä joululauluja.

Yökirkosta ja muista tulossa olevista uskonnollisista tilaisuuksista tiedotetaan opiskelijoita ja huoltajia etukäteen mm. Wilma-viestein, viikkotiedotteissa, vanhempainilloissa sekä ryhmänohjaustunneilla. Uskonnollisille tilaisuuksille järjestetään aina vaihtoehtoinen tilaisuus. Vaihtoehtoinen toiminta on, uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta, luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin uskonnollisessa tilaisuudessa. Molempien tilaisuuksien ajankohdasta, luonteesta ja sisällöstä tiedotetaan opiskelijoita sekä huoltajia. Opiskelijalla on täysi vapaus valita, kumpaan tilaisuuteen osallistuu riippumatta siitä mihin uskontokuntaan kuuluu.

Uskonnollisiin tai vaihtoehtoisiin tilaisuuksiin osallistuminen kysytään kotiin lähetettävällä lomakkeella yhteisvalinnan yhteydessä. Lomakkeeseen tulee huoltajan allekirjoitus. Opiskelijalla tai alaikäisen huoltajalla on oikeus muuttaa valintaa lukio-opintojen aikana.

Lukion perinteisiin juhliin, itsenäisyysjuhlaan ja kevätjuhlaan voi sisältyä uskonnollista alkuperää olevia traditioita, kuten suvivorren laulaminen. Tilaisuuksiin ei kuitenkaan sisälly uskonnon harjoittamista.